Dunja Rihtman-Auguštin, Struktura tradicijskog mišljenja,
Školska knjiga, Zagreb 1984,198 str.

Temeljna naloga, ki si jo je avtorica dela **Struktura tradicijskog mišljenja** naložila, je opredelitev vloge in pomena tradicije v našem času. Pri tem kajpak niso mišljene sestavine preteklih razdobij nasploh, pač pa je govor o zgodovinsko docela opredeljeni dediščini s povsem določenimi družbenozgodovinskimi koreninami. V delu gre za "seljački način života i mišljenja", za tradicionalno kulturo "seljačkih zajednica u Hrvatskoj", na kateri želi avtorica dela "zasnovati hipotezu o strukturi tradicijskoga mišljenja".

Uspešna rešitev zastavljene naloge naj bi bila, po avtoričinem mnenju, odvisna od ustreznega prikaza strukture tradicionalnega mišljenja, ki naj bi vseboval valorizacijo različnih zapisov o tradicionalni kulturi v preteklosti. Leti so namreč v različnih razdobjih nastajali po meri in vrednotah svojega časa. Spričo tega je bilo treba kritično ovrednotiti poročila o tradicionalnem mišljenju iz preteklosti in v nič manjši meri stališča o teh vprašanjih, ki jih je mogoče srečati v etnološki znanosti. Tako imenovani kulturnozgodovinski smeri, še posebej značilni za hrvaško etnologijo, je morala biti ob tem posvečena posebna pozornost.

Metodološko izhodišče revalorizacije poročil in dosedanjih ocen glede predmeta obravnave je po C. Lévi-Straussu povzeta avtoričina teza o razkoraku med objektivno stvarnostjo in strukturo mišljenja, med dejanskim načinom življenja in normami, ki naj bi le-temu bile vodilo. Vrednote vsakršne družbene skupnosti naj bi se namreč javljale na dveh nivojih, kot zamišljeni in kot ostvarjeni red.

Svojo kritično analizo poročil in stališč o tradicionalnem mišljenju "seljaka i nižih društvenih slojeva" začenja avtorica z O. Utješenovićevim prikazom južnoslovanske zadruge v knjižici **Die Haus-kommunionen der Südslaven** iz leta 1859. Po njenem naziranju gre pri tem za model, ki "zapravo živi i danas". Glede na to, da je mogoče vsakršen model jemati le kot hipotezo, se je treba povprašati, koliko leta "odgovara različitim ljudskim praksama". V tem je tudi cilj nadaljnjega avtoričinega pretresa tako tistih družbenih in strokovnih osnov, ki so vodile Utješenovića pri pisanju omenjenega dela in nato še respondente na anketo hrvaškoslavonskega gospodarskega društva iz sredine preteklega stoletja pa Matije A. Reljkovića, Ivana Lovrića, Valtazarja Bogišića in končno del, ki so nastala na pobudo A. Radićeve **Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu.** Polovico prostora predloženega teksta zavzema prav kritična analiza sedmih monografij, ki so izšle iz omenjene Radićeve pobude.

Premišljen pretres poročil o različnih variantah kmečke kulture, med seboj različnih po pogledih njihovih avtorjev, je avtorici dela omogočil opredelitev nekaterih dihotomij, značilnih za obravnavano kulturo. Med njimi je delitev na kolektivno in individualno, na avtoritarnost na eni in na dogovarjanje na drugi strani, na moška in na ženska dela, na slogo in spopade, na zaprtost in odprtost v odnosu do zunanjega sveta. Ker se poročila, ki so bila avtorici dela na voljo, nanašajo glede obravnavanega vprašanja na družino v njeni razširjeni obliki, se pravi na zadrugo, je v delu kritično pretreseno še to vprašanje. Največji del preučevalcev zadruge je po avtoričinem mnenju to institucijo idealiziral. Podoba, ki jo tovrstna literatura daje, ne ustreza dejanskim odnosom, ki so obstajali v zadrugah. Treba je spričo tega računati s predstavami o stvareh in s stvarmi samimi, s simboli in z življenjem.

Potem ko je izpostavila tri modele zadružnega življenja, ki jih zastopajo Utješenović, Radić in Emile Sicard, in je ugotovila, da gre pri njih le za eno raven zadružne strukture, predlaga dr. Rihtman-Auguštinova nov model. Potem modelu naj bi šlo za dve ravni v strukturi ljud-

skega življenja, za idealno in za tisto, ki pomeni resničnost vsakdanjega življenja. Predpostavlja torej idealno kulturo ali zamišljeni red in stvarno kulturno stanje ali ostvarjeni red, kot je bilo to že zgoraj omenjeno.

Na koncu svojega dela je avtorica nakazala družbeno podlago, ki je pogodila idealno predstavo o tradicijski kulturi. Na kratko razčleni nekatere njene zgodovinske funkcije. V zvezi s predloženim modelom pa želi, da bi bil ob obdelavi gradiva iz našega sodobnega življenja v pomoč pri razumevanju nas samih, saj gre očitno tudi tu za idealne predstave in za življenjsko stvarnost. Sicer pa naj bi prav spričo te dvojnosti mogoče obstajale tudi v strukturi tradicijskega mišljenja "i rezerve za budućnost".

Nobenega dvoma ni, da je največja vrednost dela dr. Dunje Rihtman-Auguštinove v tem, kar je nakazano na začetku in na koncu razprave: storiti enega od korakov k boljšemu razumevanju naše sedanjosti. Pri tem je ubrala pot, ki je v naših razmerah in iz zornega kota ene od etnoloških metodologij še nenačeta. Je pa ta korak tudi neodložljiv, saj je glede predmeta, ki ga dr. Rihtman-Auguštinova obravnava, pri nas še vedno veliko različnih in tudi neustreznih tolmačenj. Delo je tako izredno pomemben doprinos k razreševanju zelo perečih vprašanj, ki nas vsakodnevno zadevajo.

Ne gre pa končno spregledati, da nas delo s svojo koncepcijo obsežnega neposrednega navajanja opisov tradicionalnega kmečkega življenja neprisiljeno, na originalen način in seveda neposredno seznanja z ustrojem nekega načina življenja, ki ga ni več. Dokumentacija, ki jo avtorica uporablja, dobi tako tudi, lahko rečemo, svojo samostojno vlogo. Ker gre za gradivo, ki je danes tudi zahtevnejšemu bralcu in celo strokovnjaku težje dostopno, je zelo koristno, da je navedeno v obsežnejših izvlečkih.

SLAVKO KREMENŠEK

Maurice Godelier, Marksizam i atropologija, Preveli Marijan Hanžeković i Dubravka Zorić, Školska knjiga, Zagreb 1982, 404 str.

■ ■

Maurice Godelier je jedan od vodećih suvremenih kulturnih antropologa Francuske [direktor je studija na Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales u Parizu]. U svom je radu na originalan način spojio dvije intelektualne tradicije: strukturalnu antropologiju C. Lévi-Straussa [kojemu je posvetio najnoviju knjigu: **L´ idéel et le matériel,** Pariz 1984] i marksističku misao u "strukturalnoj" interpretaciji suvremenog filozofa L. Althussera. Za sebe je rekao da je prešao put od filozofije preko ekonomije do kulturne antropologije, tragajući neprestano za odgovorom na temeljno pitanje: kako i u kojoj mjeri način proizvodnje određuje ukupni način života, u bilo kojoj ljudskoj zajednici. Da bi odgovorio na to pitanje, Godelier je posredno i neposredno istraživao "primitivna" društva bez državne organizacije [pigmeje Mbuti, pleme Baruya na N. Gvineji, domoroce u Australiji], a isto tako i ljudske zajednice s prvim oblicima države, odnosno "azijskim načinom proizvodnje" [npr. Peru za vladavine Inka].

Knjiga koju predstavljamo [u originalu: **Horizon, trajets marxistes et anthropologie,** Maspero 1973] zbir je članaka nastalih početkom sedamdesetih godina koji po svojoj problematici dosljedno nastavljaju Godelierova ranija bavljenja. Koncept "način proizvodnje" u žarištu je svih analiza. Po autoru, to je kompleks ljudskih odnosa koji ima svoj ekonomski, politički, kulturni i ideološki aspekt. Jedan od ključnih zadataka je otkriti kako ovi aspekti "artikuliraju", te da li u svim ljudskim društvima ekonomski odnosi "u krajnjoj instanci" određuju totalitet društvenih odnosa i kulturnih pojava [termine pod navodnicima kao i usmjerenje svoje intelektualne radoznalosti Godelier preuzima iz Althusserove